

طراحی مدل مطلوب حکمرانی خوب شهری در اصفهان با رویکرد تحلیل موانع برنامه ریزی و مدیریتی

حسین ایوبی نجف آبادی^۱، نوید فاتحی راد*^۲، سنجر سلاجقه^۳، محمد جلال کمالی^۴

^۱ دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان

^۲ استادیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان

^۳ دانشیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان

^۴ استادیار گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، کرمان

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۹

چکیده

حکمرانی شهری نقش مهمی در موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های توسعه شهری دارد. هدف پژوهش حاضر بررسی موانع برنامه ریزی و مدیریتی حکمرانی خوب شهری به منظور ارائه مدل مطلوب می‌باشد. در این پژوهش، ابتدا موانع مذکور از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و اکتشافی و سپس نظرسنجی از خبرگان آگاه به موضوع با استفاده از تکنیک دلفی، مورد شناسایی قرار گرفت و سپس این عوامل در قالب الگوی طراحی شده در جامعه آماری مورد نظر به آزمون گذاشته شد. جامعه آماری پژوهش کلیه کارکنان شهرداری اصفهان با تعداد ۱۶۹۳ بود. که با استفاده از فرمول کوکران و با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی متناسب با حجم طبقه تعداد ۳۱۵ نفر بعنوان نمونه انتخاب شدند. پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های توصیفی-همبستگی است که به روش پیمایشی انجام شده است. از نظر هدف، توسعه‌ای-کاربردی است. در این پژوهش جهت گردآوری اطلاعات، از دو پرسشنامه حکمرانی خوب و موانع برنامه ریزی استفاده شد که روایی آنها به ترتیب ۰/۹۸۰ و ۰/۹۷۳ و پایایی ۰/۸۲۳ و ۰/۹۵۹ بود. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزارهای SPSS و AMOS ویراست ۲۳ انجام شد. یافته‌های پژوهش ضمن تأیید الگوی پیشنهادی پژوهش، نشان داد موانع برنامه‌ریزی و مدیریت، بر حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان اثر منفی و معناداری دارد. $(\beta = -0.132, p = 0.001)$. بر اساس مقدار ضریب تعیین، ۲ درصد از تغییرات حکمرانی خوب شهری توسط موانع برنامه‌ریزی و مدیریتی تبیین می‌شود. با توجه به این موانع می‌توان به راهبردهایی جهت توسعه و گسترش شهرها و حکمرانی خوب شهری دست یافت.

واژگان کلیدی: موانع برنامه ریزی و مدیریتی تحقق حکمرانی خوب شهری، حکمرانی خوب شهری، شهرداری اصفهان

نویسنده مسئول* (Corresponding Author): fatehi_rad@iauk.ac.ir

تلفن همراه: ۰۹۱۳۳۹۷۷۶۱۳، تلفن ثابت: ۰۳۴-۳۱۳۲۸۴۱۹، دورنگار: ۰۳۴-۳۳۲۵۷۷۷۰

۱- مقدمه

در سال‌های اخیر، حکمرانی تبدیل به موضوعی مهم در مدیریت بخش دولتی و عمومی شده است و این مسئله به واسطه نقش مهمی است که حکمرانی در تعیین سلامت اجتماع و به تبع آن هموار کردن مسیر توسعه ایفا می‌کند (فوکویاما، ۲۰۱۳). همچنین، حکمرانی خوب از جمله جدیدترین راه‌حل‌های مطرح شده برای رفع کاستی‌ها و توسعه پایدار، می‌باشد. شناخت موانع تحقق حکمرانی خوب در یک نظام، سازمان، شرکت و یا شهر و منطقه مسیر توسعه آن را هموار می‌گرداند (شماعی و همکاران، ۱۳۹۱). حکمرانی خوب شهری یک نقطه ایده آل است که تحقق آن بسیار دشوار به نظر می‌رسد و تاکنون تعداد اندکی از جوامع به معیارهای آن نزدیک شده‌اند. با این حال حرکت به سمت معیارهای حکمرانی خوب با هدف تضمین پایداری توسعه انسانی به عنوان یک الزام باید مورد توجه قرار گیرد (موحد و همکاران، ۱۳۹۳). از سوی دیگر، در سال‌های اخیر، مقوله حکمرانی شهری به مسئله‌ای بنیادین در سیاستگذاری شهری تبدیل شده است. از آنجا که شهروندان با مسائل زندگی روزمره در شهرها درگیر هستند و مسئولان و نخبگان در موضع تصمیم‌گیری جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌ریزی‌های راهبردی دارند، شناخت موانع موثر در برنامه‌ریزی و مدیریت حکمرانی خوب و در نهایت توسعه پایدار، در سیاستگذاری مدیریت شهری اهمیت به‌سزایی دارد (طرح شهر نما، ۱۳۹۹). به طور کلی می‌توان گفت هدف تئوریک و کلان سیستم مدیریت شهری و شهرداری‌ها، تقویت فرآیند توسعه پایدار شهری است، به نحوی که زمینه و محیط مناسب برای زندگی راحت، امن و کارآمد و پایدار شهروندان به تناسب ویژگی‌های آنان و جامعه مربوطه فراهم شود (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۰۶). از طرفی مدیریت شهری در آینده به طور اعم و در قرن بیست و یکم به طور اخص دچار نوعی چالش خواهد بود؛ چالشی که خود تابعی از تغییر و تحولات فناورانه، جمعیتی، اقتصادی و سیاسی و بین‌المللی محسوب می‌گردد (صالحی و همکاران، ۱۳۹۰). رشد فراگیر همراه با چالش‌های جدی اجتماعی-کالبدی، اقتصادی و فرهنگی و زیست محیطی شهرها سال‌هاست که اجماع فکری کارشناسان برای چاره‌اندیشی حل مسائل زندگی شهرنشینی و کارآمدی مدیریت شهری به کار گرفته شده است. به عبارتی رهیافت‌ها و روش‌های برون‌رفت از ناپایداری شهرنشینی، بر ظرفیت‌سازی و توانمند بودن مدیریت شهری تأکید کرده است. مدیریت شهری یک مفهوم فراگیر است که هدف آن تقویت سازمان‌های دولتی و غیردولتی برای شناسایی برنامه‌ها و سیاست‌های گوناگون و پیاده‌سازی آن‌ها با نتایج بهینه است. اندیشه اولیه کارآمدی مدیریت شهری در مؤلفه‌هایی چون در خدمت گرفتن سرمایه بیشتر، صنعتی شدن نیروی کار بیشتر و به طور کلی در رشد کمی دیده می‌شد. ولی تجربه‌های جهانی به خصوص مطالعات بانک جهانی نشان داده است که این رویکردها نتوانسته بهبود فضای زیست، به خصوص در کلان‌شهرها را در پی داشته باشد و هر روز موانع زیست محیطی، اجتماعی و اقتصادی و به طور کلی فضایی این رویکردها نمایان‌تر می‌شود. نهایت این روند تحول، به دیدگاه و تئوری‌های توسعه پایدار، شهر انسان‌گرا و حکمرانی خوب شهری (اداره مردمی شهرها) ختم شده است که امید می‌رود رهیافت‌ها و رویکردهای نوین مذکور، به ویژه حکمرانی خوب شهری به عنوان اثربخش‌ترین، کم‌هزینه‌ترین و پایدارترین شیوه اعمال مدیریت (نظام پیچیده و چند سطحی امروزه مدیریت شهرها را بهبود بخشد (تقوایی و تاجدار، ۱۳۹۹). بر این اساس، پژوهش حاضر درصدد است ضمن تبیین موانع برنامه‌ریزی و مدیریت در حکمرانی خوب، به تعیین شاخص‌های حکمرانی خوب بپردازد و تأثیر آن‌ها را بر حکمرانی خوب شهری مورد بررسی قرار دهد. بنابراین، با توجه به مطالب بیان شده تحقیق حاضر در پی ارائه مدل بومی موانع برنامه‌ریزی و مدیریتی تحقق حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان است.

۲- مواد و روشها

این تحقیق توصیفی و از نوع همبستگی می‌باشد. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و توسعه‌ای است که به شیوه تحقیقات میدانی به جمع‌آوری داده‌ها پرداخته است. تحقیق حاضر در زمره تحقیقات آمیخته قرار خواهد گرفت. برای تعیین

وضعیت موجود موانع برنامه ریزی و مدیریت در تحقق حکمرانی خوب شهری از روش تحقیق کیفی و کمی استفاده شد. ابتدا با انجام مصاحبه نیمه ساختار یافته با نمونه ای هدفمند از اساتید دانشگاه، مدیران و کارشناسان ارشد، موانع برنامه ریزی و مدیریت در تحقق حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان شناسایی شد و در نهایت الگوی موانع برنامه ریزی و مدیریت در تحقق حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان طراحی شد. سپس، با استفاده از آزمون های آماری مناسب به بررسی روابط بین موانع نهادی تحقق حکمرانی خوب شهری و حکمرانی خوب شهری پرداخته شد. جامعه آماری این پژوهش، متشکل از کلیه کارکنان شهرداری اصفهان (مدیران شهرداری، معاونان و کارشناسان و کارشناسان ارشد با سابقه کار در حوزه توسعه - برنامه ریزی و واحد بهبود و توسعه پایدار شهری) هستند که تعداد آن ها ۱۶۹۳ نفر بود. حجم جامعه آماری با استفاده از فرمول کوکران با سطح خطای ۵ درصد و با استفاده از روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی متناسب با حجم طبقه تعداد ۳۱۵ نفر انتخاب شد. ابزار اصلی جمع آوری داده ها در این تحقیق دو پرسشنامه محقق ساخته جهت ارزیابی موانع برنامه ریزی و مدیریت و حکمرانی خوب شهری بود. سوال ها در یک طیف ۵ گزینه ای بصورت (کاملاً مخالفم، مخالفم، نسبتاً موافقم، موافقم، کاملاً موافقم) مشخص شدند. برای اطمینان از اعتبار داده ها و بررسی صحت نمونه گیری قبل از تحلیل عاملی از معیار کایزر، میجر، الکین (KMO) استفاده شده است. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی، تعداد ۲۶ زیر بعد (شاخص) مربوط به حکمرانی خوب شهری در ۸ عامل خلاصه شده اند. بر اساس یافته ها مقدار KMO در باب کیفیت نمونه گیری برابر با ۰/۹۸۰ است که مقدار قابل قبولی است و با توجه به معناداری آزمون بارتلت ($p < 0/05$ -مقدار) شرایط لازم برای انجام تحلیل عاملی برقرار است (جدول ۱).

جدول ۱- آزمون اعتبار و صحت نمونه گیری حکمرانی خوب شهری

آزمون	آماره	درجه آزادی	p-مقدار
کایزر، میجر، الکین	۰/۹۸۰	-	-
آزمون کرویت بارتلت	۶۵۹۷/۳۹۶	۳۲۵	۰/۰۰۱

بر اساس یافته های جدول ۲، مقدار KMO در باب موانع برنامه ریزی و مدیریت حکمرانی خوب شهری نمونه گیری برابر با ۰/۹۷۳ است که مقدار قابل قبولی (بالاتر از ۰/۷) است و با توجه به معناداری آزمون بارتلت ($p < 0/05$ -مقدار) شرایط لازم برای انجام تحلیل عاملی برقرار است (جدول ۲).

جدول ۲- آزمون اعتبار سازه موانع برنامه ریزی و مدیریت تحقق حکمرانی خوب شهری

آزمون	آماره	درجه آزادی	p-مقدار
کایزر، میجر، الکین ۱	۰/۹۷۳	-	-
آزمون کرویت بارتلت ۲	۱۰۲۲۴/۶۷۵	۸۲۰	۰/۰۰۱

برای بررسی پایایی درونی در یک مطالعه مقدماتی بر روی ۳۰ نفر از افراد نمونه آماری ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد و با توجه نتایج جدول ۳- مقادیر بالاتر از ۰/۷) برآورد شد (جدول شماره ۳). تجزیه و تحلیل داده ها با استفاده از مدل سازی معادلات ساختاری با کاربرد نرم افزار AMOS ویراست ۲۳ انجام شد.

¹ Kaiser-Meyer-Olkin

² Bartlett's Test of Sphericity

جدول ۳- پایایی ابعاد پرسشنامه پژوهش

بُعد	آلفای کرونباخ	تعداد سؤالات هر بعد
مشارکت	۰/۷۶۳	۴
عدالت محوری	۰/۸۳۸	۳
توافق و اجماع محوری	۰/۸۴۳	۳
کارایی و اثربخشی	۰/۸۷۱	۳
قانونمندی	۰/۷۷۳	۳
شفافیت	۰/۸۶۷	۴
مسئولیت پذیری	۰/۸۴۹	۳
اجماع پذیری	۰/۷۸۳	۳
موانع برنامه ریزی و مدیریتی	۰/۹۵۹	۱۹

۳- یافته ها

۳-۱- توصیف ابعاد متغیر موانع برنامه ریزی و مدیریتی در تحقق حکمرانی خوب شهری و ابعاد آن
اطلاعات توصیفی متغیر موانع برنامه ریزی و مدیریتی تحقق حکمرانی خوب شهری شامل میانگین ۳/۸۵، انحراف معیار ۰/۶۷، کمترین ۱/۱۶ و بیشترین ۵/۰۰ ارائه شده است. با توجه به میانگین های تجربی و بر اساس مقیاس "عباس بازرگان و همکاران"، می توان نتیجه گرفت موانع در حوزه نظری برنامه ریزی و مدیریتی، موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری و موانع برنامه ریزی-سیاسی در سطح بالاتر از میانگین قرار گرفته است (جدول ۴ و ۵).

جدول ۴- آماره های توصیفی متغیر موانع برنامه ریزی و مدیریتی در تحقق حکمرانی خوب شهری در میان پاسخ گویان

بُعد	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
موانع برنامه ریزی و مدیریتی	۳۱۵	۳/۸۵	۰/۶۷	۱/۱۶	۵/۰۰

جدول ۵- آماره های توصیفی مؤلفه های متغیر موانع برنامه ریزی و مدیریتی در تحقق حکمرانی خوب شهری در میان پاسخ گویان

بُعد	مؤلفه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
موانع برنامه ریزی و مدیریتی	موانع در حوزه نظری برنامه ریزی و مدیریت	۳۱۵	۳/۸۸	۰/۶۷	۱/۰۰	۵/۰۰
	موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری	۳۱۵	۳/۸۳	۰/۷۴	۱/۰۰	۵/۰۰
	موانع برنامه ریزی-سیاسی	۳۱۵	۳/۸۴	۰/۷۵	۱/۰۰	۵/۰۰

۳-۲- توصیف متغیر حکمرانی خوب شهری

متغیر حکمرانی خوب شهری از ۲۶ سؤال ۵ گزینه ای تشکیل شده است. میانگین مشاهده شده برای این متغیر برابر با (۳/۰۹)، انحراف معیار (۰/۶۶)، کمترین (۱/۰۰) و بیشترین (۳/۷۷) مشاهده شده است. برای تفسیر بهتر میانگین از مقیاس نمره گذاری "عباس بازرگان و همکاران" استفاده می گردد (بازرگان و همکاران، ۱۳۷۸: ۱۳). با توجه به میانگین تجربی (۳/۰۹) و بر اساس مقیاس "عباس بازرگان و همکاران"، می توان نتیجه گرفت که متغیر حکمرانی خوب شهری در سطح پایین تر از میانگین قرار گرفته است (جدول ۶ و ۷).

جدول ۶- آماره های توصیفی متغیر حکمرانی خوب شهری در میان پاسخ گویان

تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
۳۱۵	۳/۰۹	۰/۶۶	۱/۰۰	۳/۷۷

جدول ۷- آماره های توصیفی ابعاد متغیر حکمرانی خوب شهری در میان پاسخ گویان

بُعد	تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین	بیشترین
مشارکت	۳۱۵	۲/۲۹	۰/۷۲	۱/۰۰	۳/۰۰
عدالت محوری	۳۱۵	۲/۲۸	۰/۷۴	۱/۰۰	۳/۰۰
توافق و اجماع محوری	۳۱۵	۲/۳۹	۰/۷۷	۱/۰۰	۳/۰۰
کارایی و اثربخشی	۳۱۵	۲/۴۹	۰/۷۵	۱/۰۰	۳/۰۰
قانونمندی	۳۱۵	۲/۱۰	۰/۷۰	۱/۰۰	۳/۰۰
شفافیت	۳۱۵	۲/۱۰	۰/۷۴	۱/۰۰	۳/۰۰
مسئولیت پذیری	۳۱۵	۲/۳۸	۰/۷۶	۱/۰۰	۳/۰۰
اجماع پذیری	۳۱۵	۲/۲۲	۰/۷۶	۱/۰۰	۳/۰۰

سؤال اول: وضعیت موانع برنامه ریزی و مدیریتی در شهرداری اصفهان چگونه است؟

با توجه به نتایج می توان گفت در جامعه مورد مطالعه موانع برنامه ریزی و مدیریتی در سطح نامطلوب قرار گرفته اند ($p > 0/05$ -مقدار). به عبارتی، با توجه به میانگین به دست آمده برای این متغیر می توان گفت که وضعیت ابعاد مذکور در جامعه مورد مطالعه بالاتر از سطح متوسط مورد انتظار قرار گرفته اند (جدول ۸).

جدول ۸- بررسی وضعیت متغیر موانع برنامه ریزی و مدیریتی تحقق حکمرانی خوب شهری در جامعه مورد مطالعه

بُعد	میانگین	انحراف معیار	میانگین نظری = ۳/۰۰	
			آماره t	p-مقدار
موانع برنامه ریزی و مدیریتی	۳/۸۵	۰/۶۷	-۴/۳۹	۱/۰۰۰

سؤال دوم: وضعیت حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان چگونه است؟

با توجه به نتایج می توان گفت در جامعه مورد مطالعه متغیر حکمرانی خوب شهری در سطح نامطلوب قرار گرفته است. به عبارتی، با توجه به میانگین به دست آمده برای این متغیر می توان گفت که وضعیت حکمرانی خوب شهری در جامعه مورد مطالعه پایین تر از سطح متوسط مورد انتظار قرار گرفته است (جدول ۹). با توجه به نتایج می توان گفت در جامعه مورد مطالعه ابعاد مشارکت، عدالت محوری، توافق و اجماع محوری، کارایی و اثربخشی، قانونمندی، شفافیت، مسئولیت پذیری و اجماع پذیری در سطح نامطلوب قرار گرفته اند. به عبارتی، با توجه به میانگین به دست آمده برای این متغیر می توان گفت که وضعیت ابعاد مذکور در جامعه مورد مطالعه پایین تر از سطح متوسط مورد انتظار قرار گرفته اند (جدول ۱۰).

جدول ۹- بررسی وضعیت متغیر حکمرانی خوب شهری در بین کارکنان شهرداری اصفهان در سال ۱۴۰۰

میانگین نظری = ۳/۰۰		انحراف معیار	میانگین
مقدار p	آماره t		
۰/۰۰۳	۲/۷۸	۰/۶۶	۲/۰۹

جدول ۱۰- بررسی وضعیت ابعاد متغیر حکمرانی خوب شهری در در بین کارکنان شهرداری اصفهان در سال ۱۴۰۰

میانگین نظری = ۳/۰۰		انحراف معیار	میانگین	بُعد
مقدار p	آماره t			
۰/۰۰۷	۲/۴۹	۰/۷۲	۲/۲۹	مشارکت
۰/۰۱۹	۲/۰۷	۰/۷۴	۲/۲۸	عدالت محوری
۰/۰۱۶	۲/۱۵	۰/۷۷	۲/۳۹	توافق و اجماع محوری
۰/۰۰۷	۲/۴۶	۰/۷۵	۲/۴۹	کارایی و اثربخشی
۰/۰۰۳	۲/۷۵	۰/۷۰	۲/۱۰	قانونمندی
۰/۰۰۵	۲/۶۲	۰/۷۴	۲/۱۰	شفافیت
۰/۰۱۶	۲/۱۵	۰/۷۶	۲/۳۸	مسئولیت‌پذیری
۰/۰۰۱	۳/۱۱	۰/۷۶	۲/۲۲	اجماع‌پذیری

سؤال سوم: آیا بین موانع برنامه‌ریزی و مدیریتی و حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان رابطه وجود دارد؟ برای پاسخ به سوالات پژوهش با استفاده از آماره‌های استنباطی از بار عاملی استفاده شد. قدرت رابطه بین عامل (متغیر پنهان) و متغیر قابل‌مشاهده به وسیله بار عاملی نشان داده می‌شود. هرچه مقدار بار عاملی یک شاخص در رابطه با یک سازه مشخص بیشتر باشد، آن شاخص سهم بیشتری در تبیین آن سازه ایفا می‌کند. همچنین اگر بار عاملی یک شاخص منفی باشد، نشان‌دهنده تأثیر منفی آن شاخص در تبیین سازه مربوطه است. چنانچه بار عاملی شاخص بیشتر از ۰/۶ باشد، به عنوان بار عاملی بالا (بدون توجه به علامت منفی یا مثبت) و چنانچه بیشتر از ۰/۳ باشد به عنوان بارهای عاملی نسبتاً بالا در نظر گرفته می‌شوند. بارهای کمتر از ۰/۳ را می‌توان نادیده گرفت. زمانی که همبستگی متغیرها شناسایی گردید، باید آزمون معنی‌داری صورت گیرد. جهت بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها از آماره آزمون t یا همان t-value استفاده می‌شود. چون معنی‌داری در سطح خطای ۰/۰۵ بررسی می‌شود، بنابراین اگر میزان آماره t بارهای عاملی مشاهده شده از ۱/۹۶ کوچک‌تر یا بزرگ‌تر از ۱/۹۶- باشد، رابطه معنادار نیست. قبل از بررسی الگوی پیشنهادی پژوهش، پیش‌فرض‌های معادلات ساختاری به‌طور کامل مورد بررسی و تأیید قرار گرفته است که به صورت زیر است:

الف) غربال کردن داده‌ها: غربالگری داده‌ها، شامل تشخیص و تعدیل داده‌های گمشده و داده‌های پرت است (کلاین، ۱۳۹۱). بدین منظور پرسشنامه‌هایی که موارد پاسخ ن داده شده بسیار داشته باشند را می‌توان از نمونه کنار گذاشت و داده‌های پرت تک‌متغیری را با کمک اندازه‌گیری نمره استاندارد (نمره‌های Z) تشخیص داده شده و به میانگین نزدیک کرد. جهت

¹ Screening Data

بررسی داده های پرت چند متغیری از آماره ماھالانوبیس^۱ استفاده شده است. در الگوی ارائه شده، مفروضه داده های پرت چند متغیری با استفاده از آماره مذکور مورد بررسی قرار گرفت و داده ای جهت حذف وجود نداشت.

ب) عدم هم خطی چندگانه ۲: در تجزیه و تحلیل داده ها، هنگامی که متغیرهای پیش بین بین خودشان همبسته هستند، نتیجتاً بین آن ها هم خطی چندگانه وجود دارد. هم خطی چندگانه زمانی اتفاق می افتد که دو یا بیش از دو متغیر پیش بین نسبت به یکدیگر از همبستگی بالایی برخوردار باشند. منظور از همبستگی در اینجا وجود یک ارتباط خطی بین متغیرهای پیش بین است. در آمار، عامل تورم واریانس شدت هم خطی چندگانه را در تحلیل رگرسیون کمترین مربعات معمولی ارزیابی می کند. اگر متغیرهای پژوهش دارای عامل تورم واریانس کمتر از ۱۰ باشند، مفروضه عدم هم خطی بین متغیرها رعایت شده است. در الگوی ارائه شده (جدول ۱۱) با توجه به مقادیر به دست آمده می توان گفت بین متغیرهای پژوهش هم خطی چندگانه برقرار نیست، بنابراین این پیش فرض در الگو ارائه شده برقرار است.

جدول ۱۱- بررسی هم خطی در میان متغیرهای پژوهش

متغیر	عامل تورم واریانس
موانع در حوزه نظری برنامه ریزی و مدیریت	۴/۸۶۰
موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری	۴/۳۷۸
موانع برنامه ریزی-سیاسی	۴/۰۶۵
مشارکت	۳/۷۸۶
عدالت محوری	۴/۴۱۵
توافق و اجماع محوری	۴/۳۹۱
کارایی و اثربخشی	۴/۲۰۴
قانونمندی	۳/۲۷۷
شفافیت	۵/۱۲۷
مسئولیت پذیری	۳/۸۰۳
اجماع پذیری	۴/۱۷۷

ج) نرمال بودن داده ها: یکی از پیش فرض های مهم جهت بررسی سؤال ها و فرضیات پژوهش در آزمون های آماری بررسی نحوه توزیع داده ها است. چنانچه داده ها دارای توزیع نرمال باشند می توان از آزمون های پارامتری برای بررسی فرضیات استفاده کرد و در صورت عدم برقراری فرض نرمال از آزمون های ناپارامتری استفاده می شود.

یکی از راه های بررسی توزیع داده ها استفاده از ضرایب چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش است. در این پیش فرض داده هایی نرمال هستند که نسبت بحرانی آن ها در فاصله (۲/۵۸، ۲/۵۸-) باشد. همان گونه که در جدول ۱۲ مشاهده می شود اکثر ضرایب به دست آمده در فاصله (۲/۵۸، ۲/۵۸-) قرار گرفته است. در این قسمت علاوه بر بررسی نرمال بودن داده های تک متغیری به بررسی نرمال بودن چند متغیری^۳ داده ها پرداخته شد و با توجه به جدول ۱۲ این مفروضه برای داده های تک متغیری رعایت شده و داده های پژوهش حاضر نرمال هستند.

¹ Mahalanobis

² Variance Inflation Factor

³ Multivariate Normality

جدول ۱۲- بررسی نرمال بودن متغیرهای پژوهش (کارشکی، ۱۳۹۱ و کلاین، ۲۰۱۱).

متغیر	کجی	نسبت بحرانی	کشیدگی	نسبت بحرانی
موانع در حوزه نظری برنامه ریزی و مدیریت	-۰/۳۲	-۲/۵۴	۰/۳۱	۱/۲۴
موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری	-۰/۲۸	-۲/۲۲	۰/۳۸	۱/۵۳
موانع برنامه ریزی-سیاسی	-۰/۳۴	-۲/۷۰	۰/۱۴	۰/۵۶
مشارکت	-۰/۲۷	-۲/۱۴	-۰/۰۶	-۰/۲۴
عدالت محوری	-۰/۱۰	-۰/۷۹	۰/۰۴	۰/۱۵
توافق و اجماع محوری	۰/۳۲	۲/۵۴	۰/۶۴	۲/۵۴
کارایی و اثربخشی	۰/۲۶	۲/۰۶	-۰/۱۰	-۰/۳۹
قانونمندی	۰/۳۶	۲/۸۶	۰/۰۰۱	-۰/۰۱
شفافیت	۰/۳۲	۲/۵۴	۰/۲۱	۰/۸۴
مسئولیت پذیری	۰/۲۳	۱/۸۳	۰/۳۷	۱/۴۷
اجماع پذیری	۰/۲۲	۱/۷۵	۰/۵۹	۲/۳۴

د) استقلال خطاها ۱: در این پیش فرض، بایستی خطاهای الگو (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش بینی شده توسط معادله پیش بینی) از یکدیگر مستقل باشند. به منظور بررسی استقلال خطاها از یکدیگر، از آزمون دوربین- واتسون ۲ استفاده می شود. اگر این آماره بین ۱/۵ تا ۲/۵ باشد به معنی عدم وجود خود همبستگی در میان باقیمانده ها است. با توجه به مقادیر آماره دوربین واتسون برای هر دو متغیر مورد بررسی، می توان گفت خطاها ناهمبسته اند (جدول ۱۳).

جدول ۱۳- بررسی استقلال خطاها (دوربین- واتسون، ۱۹۵۰)

متغیر	آماره دوربین- واتسون
موانع برنامه ریزی و مدیریت تحقق حکمرانی خوب شهری	۱/۹۴۵
حکمرانی خوب شهری	۱/۸۰۵

ه) مناسب بودن معیارهای روان سنجی پرسشنامه ها: در این پیش فرض برای مناسب بودن معیارهای روان سنجی پرسشنامه ها ۳ بایستی به بررسی روایی پرسشنامه ها پرداخته شود (کلاین، ۲۰۱۰). برای بررسی روایی سازه پرسشنامه ها و نیز مناسب بودن معیارهای روان سنجی پرسشنامه ها که از پیش فرض های مهم معادلات ساختاری است، از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شده است. همچنین با محاسبه آلفای کرونباخ برای متغیرهای پژوهش، مشخص شد که تمامی پرسشنامه های پژوهش از اعتبار و روایی بالایی برخوردار هستند. با توجه به شاخص های ارائه شده، می توان گفت که الگوی اندازه گیری موانع برنامه ریزی و مدیریت تحقق حکمرانی خوب شهری از برازش مناسبی برخوردار است (جدول ۱۴). با توجه به بارهای عاملی محاسبه شده هیچ سؤالی دارای بار عاملی کمتر از ۰/۵ نبود؛ بنابراین سؤالی برای حذف از روند تحلیل وجود نداشت (جدول ۱۵).

جدول ۱۴- شاخص های برازش الگوی موانع برنامه ریزی و مدیریت در تحقق حکمرانی خوب شهری (کلاین، ۲۰۱۰)

شاخص	حد قابل قبول	مقدار گزارش شده
کای اسکور بهنجار شده (CMIN/DF)	برابر یا کوچک تر از ۳	۲/۲۳۹
شاخص نیکویی برازش (GFI)	برابر یا بزرگ تر از ۰/۹	۰/۸۸۹

¹ Errors Independence

² Durbin-Watson

³ Selecting Good Measures about the Questionnaires

مقدار گزارش شده	حد قابل قبول	شاخص
۰/۸۶۱	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	شاخص نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)
۰/۹۰۰	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	شاخص برازش هنجار شده (NFI)
۰/۹۰۵	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	شاخص برازش افزایشی (IFI)
مقدار گزارش شده	حد قابل قبول	شاخص
۰/۸۹۷	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	شاخص تاکر- لوئیس (TLI)
۰/۹۰۴	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	شاخص برازش تطبیقی (CFI)
۰/۰۵۷	برابر یا کوچک‌تر از ۰/۰۸	ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)

جدول ۱۵- بار عاملی استاندارد و مقادیر t سؤال‌های مربوط به موانع مدیریت و برنامه ریزی تحقق حکمرانی خوب شهری

سازه	سؤال پرسشنامه	بار عاملی استاندارد شده	مقدار t	مقدار p
موانع برنامه‌ریزی و مدیریتی	سؤال ۱	۰/۷۱۱	۱۲/۱۸۰	<۰/۰۰۵
	سؤال ۲	۰/۷۱۰	۱۲/۱۶۱	<۰/۰۰۵
	سؤال ۳	۰/۷۴۲	۱۲/۵۹۸	<۰/۰۰۵
	سؤال ۴	۰/۷۵۷	۱۲/۸۰۶	<۰/۰۰۵
	سؤال ۵	۰/۷۲۸	۱۲/۴۰۸	<۰/۰۰۵
	سؤال ۶	۰/۷۲۵	۱۲/۳۷۷	<۰/۰۰۵
	سؤال ۷	۰/۶۹۳	۱۱/۹۳۶	<۰/۰۰۵
	سؤال ۸	۰/۷۶۰	۱۲/۸۶۱	<۰/۰۰۵
	سؤال ۹	۰/۶۵۹	۱۱/۴۴۵	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۰	۰/۶۹۳	۱۱/۹۳۸	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۱	۰/۷۹۳	۱۳/۳۰۶	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۲	۰/۷۲۵	۱۲/۳۷۲	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۳	۰/۷۱۱	۱۲/۱۸۹	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۴	۰/۶۴۶	۱۱/۲۴۶	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۵	۰/۷۳۶	۱۲/۵۳۶	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۶	۰/۶۸۳	۱۱/۷۹۶	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۷	۰/۷۲۸	۱۵/۰۹۷	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۸	۰/۷۰۱	۱۲/۰۴۴	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۹	۰/۶۴۲	-	-

برای بررسی رابطه بین موانع برنامه‌ریزی و مدیریتی و حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان، ابتدا پیش‌فرض‌های معادلات ساختاری مورد بررسی و تأیید قرار گرفته‌اند. با توجه به برقراری پیش‌فرض‌های معادلات ساختاری، به بررسی سؤال مذکور پرداخته شده است که نتایج آن در شکل ۲ نمایش داده شده است. نتایج مدل سازی معادلات ساختاری ارائه شده نشان دهنده اثر منفی و معنادار موانع برنامه‌ریزی و مدیریتی بر حکمرانی خوب شهری است ($p=۰/۰۰۱$ ، $p=۰/۱۳۲$ - β). بر اساس مقدار ضریب تعیین (R^2)، ۲ درصد از تغییرات حکمرانی خوب شهری توسط موانع برنامه‌ریزی و مدیریتی تبیین می‌شود (جدول ۱۶).

جدول ۱۶- بررسی رابطه بین موانع برنامه‌ریزی و مدیریتی و حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان در سال ۱۴۰۰

سؤال	ضریب مسیر	آماره t	p-مقدار
موانع برنامه‌ریزی و مدیریتی ← حکمرانی خوب شهری	-۰/۱۳۲	-۴/۰۳۴	۰/۰۰۱

با توجه به شاخص‌های ارائه‌شده در جدول ۱۷، می‌توان گفت که الگوی اندازه‌گیری حکمرانی خوب شهری از برازش مناسبی برخوردار است. با توجه به بارهای عاملی محاسبه شده در جدول ۱۸ هیچ سؤالی دارای بار عاملی کمتر از ۰/۵ نبود؛ بنابراین سؤالی برای حذف از روند تحلیل وجود نداشت. در مدل تحلیل عاملی برای بهبود شاخص‌های برازش از هیچ رابطه کوواریانسی استفاده نشد. نتایج برازش الگوی پرسشنامه حکمرانی خوب شهری در شکل ۱ نشان داده شده است.

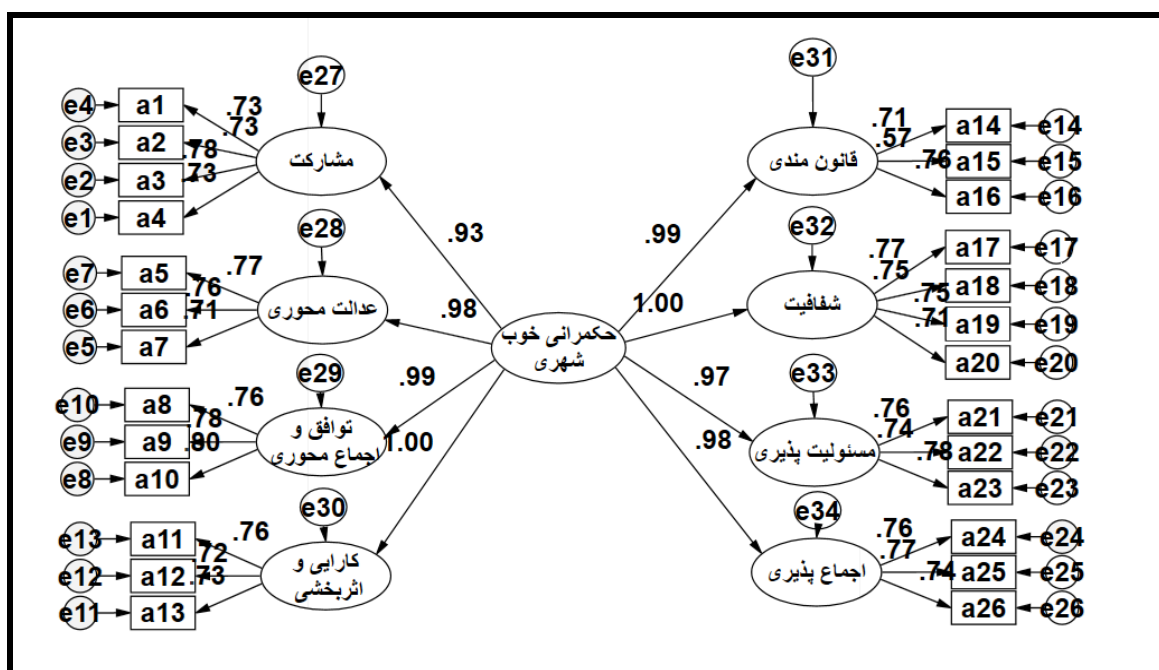
جدول ۱۷- شاخص‌های برازش الگوی حکمرانی خوب شهری (کلاین، ۲۰۱۰)

شاخص	حد قابل قبول	مقدار گزارش شده
کای اسکور بهنجار شده (CMIN/DF)	برابر یا کوچک‌تر از ۳	۱/۸۲۶
شاخص نیکویی برازش (GFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۸۹۹
شاخص نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۸۷۸
شاخص برازش هنجار شده (NFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۲۱
شاخص برازش افزایشی (IFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۶۳
شاخص تاکر- لوئیس (TLI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۵۸
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۶۳
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	برابر یا کوچک‌تر از ۰/۰۸	۰/۰۴۷

جدول ۱۸- بار عاملی استاندارد و مقادیر t سؤال‌های مربوط به سازه حکمرانی خوب شهری

سازه	سؤال پرسشنامه	بار عاملی استاندارد شده	مقدار t	p-مقدار
مشارکت	سؤال ۱	۰/۷۲۶	۱۳/۶۲۶	<۰/۰۰۵
	سؤال ۲	۰/۷۳۴	۱۳/۷۷۵	<۰/۰۰۵
	سؤال ۳	۰/۷۷۷	۱۴/۶۰۳	<۰/۰۰۵
	سؤال ۴	۰/۷۲۸	-	-
عدالت محوری	سؤال ۵	۰/۷۶۶	۱۴/۴۷۴	<۰/۰۰۵
	سؤال ۶	۰/۷۵۷	۱۴/۲۹۴	<۰/۰۰۵
	سؤال ۷	۰/۷۱۴	-	-
توافق و اجماع محوری	سؤال ۸	۰/۷۵۷	۱۳/۵۷	<۰/۰۰۵
	سؤال ۹	۰/۷۸۴	۱۷/۱۲۸	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۰	۰/۷۹۷	-	-
کارایی و اثربخشی	سؤال ۱۱	۰/۷۶۰	۱۵/۰۶۸	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۲	۰/۷۲۳	۱۴/۲۸۷	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۳	۰/۷۳۲	-	-
سازه	سؤال پرسشنامه	بار عاملی استاندارد شده	مقدار t	p-مقدار
	سؤال ۱۴	۰/۷۵۷	۱۴/۳۱۱	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۵	۰/۵۶۸	۱۰/۷۲۲	<۰/۰۰۵
	سؤال ۱۶	۰/۷۱۱	-	-
شفافیت	سؤال ۱۷	۰/۷۱۵	۱۴/۷۳۱	<۰/۰۰۵

سؤال ۱۸	۰/۷۵۴	۱۵/۶۹۰	<۰/۰۰۵
سؤال ۱۹	۰/۷۵۱	۱۵/۶۲۵	<۰/۰۰۵
سؤال ۲۰	۰/۷۶۵	-	-
سؤال ۲۱	۰/۷۷۵	۱۵/۶۰۸	<۰/۰۰۵
سؤال ۲۲	۰/۷۳۵	۱۴/۶۸۷	<۰/۰۰۵
سؤال ۲۳	۰/۷۵۸	-	-
سؤال ۲۴	۰/۷۴۳	۱۵/۰۱۹	<۰/۰۰۵
سؤال ۲۵	۰/۷۷۳	۱۵/۷۴۳	<۰/۰۰۵
سؤال ۲۶	۰/۷۶۰	-	-

شکل ۱- نتایج تحلیل عاملی تأییدی حکمرانی خوب شهری (بار عاملی استاندارد شده)

و) متغیرهای پژوهش دارای مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای باشند: یکی دیگر از پیش‌فرض‌های معادلات ساختاری این است که مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای باشد (کارشکی، ۱۳۹۱). در این پژوهش تمامی متغیرهایی که وارد مدل شدند تا به بررسی اثرات آن‌ها پرداخته شود، دارای مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای هستند. خروجی نرم‌افزار، نشان‌دهنده مناسب بودن الگوی پیشنهادی پژوهش است، به طوری که مقدار ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA) برابر با (۰/۰۸۰) است، مقدار کای اسکوتر بهنجار شده (CMIN/DF) برابر با (۴/۰۳۵) است و مقدار شاخص نیکویی برازش (GFI) برابر با (۰/۹۰۴) است. سایر شاخص‌ها برای برازش الگوی پیشنهادی پژوهش در جدول ۱۹ آمده است. در مدل ساختاری برای بهبود شاخص‌های برازش از ۲ رابطه کوواریانس استفاده شد. برای بررسی معنی‌داری فرضیه‌های پژوهش از نسبت بحرانی استفاده شده است. چنانچه نسبت بحرانی، بیشتر از ۱/۹۶ یا کمتر از ۱/۹۶- باشد (در سطح خطای کمتر از ۵ درصد) و یا بیشتر از ۱/۶۴ یا کمتر از ۱/۶۴- باشد (در سطح خطای کمتر از ۱۰ درصد)، فرضیه تأیید و رابطه معنادار بین دو متغیر حاصل می‌شود.

سؤال فرعی ۱-۳: آیا بین موانع در حوزه نظری برنامه‌ریزی و مدیریت و حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان رابطه وجود دارد؟

سؤال فرعی ۲-۳: آیا بین موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری و حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان رابطه وجود دارد؟

سؤال فرعی ۳-۳: آیا بین موانع برنامه‌ریزی-سیاسی و حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان رابطه وجود دارد؟

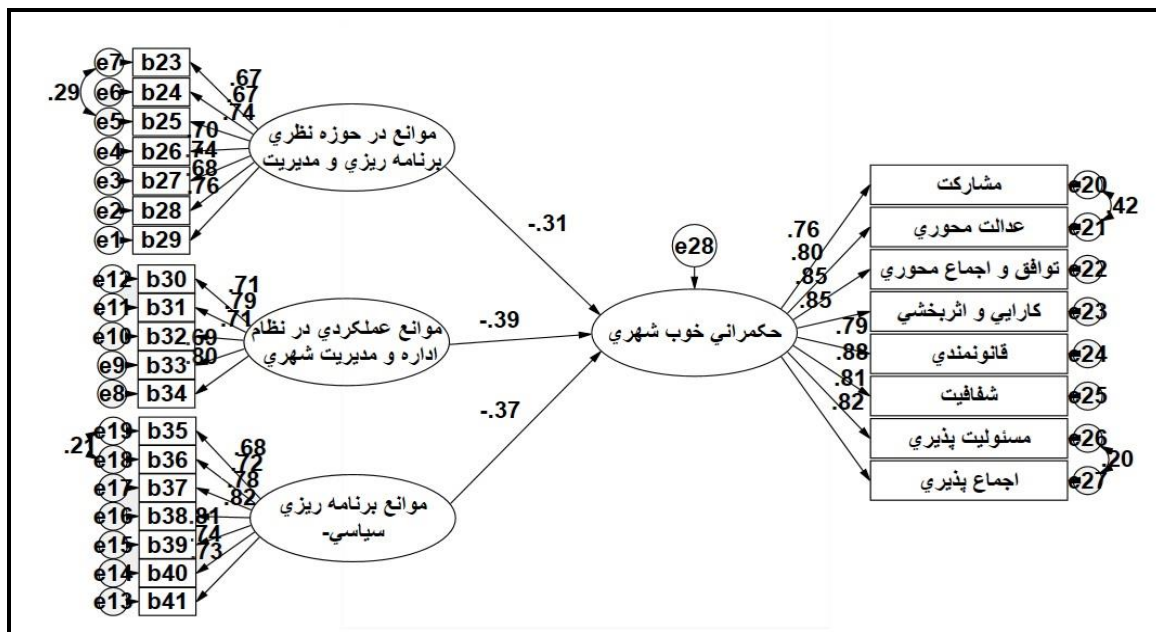
نتایج حاصل از آزمون سؤال‌های پژوهش نشان می‌دهد تأثیر متغیرهای موانع در حوزه نظری برنامه‌ریزی و مدیریت موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری ($\beta = -0.307, p = 0.001$)، موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری ($\beta = -0.394, p = 0.001$) و موانع برنامه‌ریزی-سیاسی ($\beta = -0.371, p = 0.001$) بر حکمرانی خوب شهری در سطح ۵ درصد معنی‌دار است و منفی شدن ضرایب مسیر نشان می‌دهند که این سازه‌ها تأثیر معکوس و معنا داری بر حکمرانی خوب شهری داشته‌اند. با توجه به ضرایب مسیر محاسبه شده می‌توان گفت تأثیر بعد موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری بر حکمرانی خوب شهری بیشتر از سایر ابعاد مورد بررسی بوده است (جداول ۱۲ و ۱۳).

جدول ۱۹- شاخص‌های برازش الگوی پیشنهادی سؤال‌های فرعی سوم پژوهش

شاخص	حد قابل قبول	مقدار گزارش شده
کای اسکور بهنجار شده (CMIN/DF)	برابر یا کوچک‌تر از ۳	۱/۹۲۵
شاخص نیکویی برازش (GFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۸۹۱
شاخص نیکویی برازش اصلاح شده (AGFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۸۶۹
شاخص برازش هنجار شده (NFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۲۷
شاخص برازش افزایشی (IFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۶۴
شاخص تاکر- لوئیس (TLI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۵۹
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	برابر یا بزرگ‌تر از ۰/۹	۰/۹۶۴
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	برابر یا کوچک‌تر از ۰/۰۸	۰/۰۵۰

جدول ۲۰- نتیجه آزمون سؤال‌های فرعی سوم پژوهش

سؤال	ضریب مسیر	آماره t	p-مقدار
موانع در حوزه نظری برنامه‌ریزی و مدیریت ← حکمرانی خوب شهری	-۰/۳۰۷	-۶/۰۴۸	۰/۰۰۱
موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری ← حکمرانی خوب شهری	-۰/۳۹۴	-۷/۴۷۹	۰/۰۰۱
موانع برنامه‌ریزی-سیاسی ← حکمرانی خوب شهری	-۰/۳۷۱	-۷/۱۲۵	۰/۰۰۱

شکل ۲- نتایج معادلات ساختاری برای بررسی سؤال‌های فرعی سوم پژوهش

بطور کلی نتایج حاصله نشان دهنده رابطه معکوس و معنادار میان موانع برنامه ریزی و مدیریتی در تحقق حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان و حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان است. با توجه به مدل مفهومی و نتایج به دست آمده از آزمون سؤال‌های پژوهش مشخص نمود که الگوی پیشنهادی اثربخش بوده است. (نتایج نشان داد که ۲۵ نفر (۱۰۰/۰ درصد) از خبرگان اثربخشی الگو را تأیید کرده‌اند).

۴- نتیجه‌گیری

موانع در حوزه نظری برنامه‌ریزی و مدیریت، موانع عملکردی در نظام اداره و مدیریت شهری و موانع برنامه‌ریزی-سیاسی بر حکمرانی خوب شهری در شهرداری اصفهان اثر منفی و معنادار وجود دارد. در زمینه تاثیر برنامه‌ریزی و مدیریت بر حکمرانی خوب شهری ملک حسینی (۱۳۹۶) تحقیقی انجام داده و دریافته است که در زمینه مدیریت و برنامه‌ریزی شهر جامعه جهانی به این نتیجه رسیده است که مشکل عمده مدیریت شهری کمبود منابع مالی یا تکنولوژی مدیران و یا نیروی انسانی ماهر نیست بلکه پیش و بیش از همه، مشکل اصلی در شیوه اداره این عوامل است. حسینی و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی دریافته‌اند که موانع در زمینه برنامه‌ریزی و مدیریت از جمله عوامل موثر بر حکمرانی خوب شهری هستند. سلیمانی و همکاران (۱۳۹۴) نیز موانع برنامه‌ریزی و مدیریت را از جمله عوامل موثر بر حکمرانی خوب شهری معرفی کرده‌اند. به زعم نظریه پردازان برنامه‌ریزی بعد از افول دوره تسلط دیدگاه سیستمی یا غلبه نظریه برنامه‌ریزی رویه‌ای در اواخر دهه ۱۹۶۰ و اوایل دهه ۱۹۷۰ مقطع دیگری در نظریه پردازی برنامه‌ریزی شکل می‌گیرد که در طول آن نه تنها شاهد در هم ریختن تسلط نظریه برنامه‌ریزی رویه‌ای یا دیدگاه سیستمی در برنامه‌ریزی هستیم بلکه دیگر مواضع نظری نیز نقایص آشکاری از خود نشان دادند (برک پور و اسدی، ۱۳۹۰: ۱۱۴). اکبرزاده و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی دریافته‌اند که مدیریت شهری از جمله عوامل موثر بر حکمرانی خوب شهری است. همچنین نتایج تحقیق حسینی و همکاران (۱۳۹۴) نشان می‌دهد که ضریب همبستگی چندگانه بین متغیرهای مدیریت شهری (شامل سه زیر شاخص ویژگی‌های فردی مدیران، ویژگی‌های اجتماعی مدیران، ویژگی‌های مدیریتی مدیران (و حکمرانی خوب شهری با مقدار ۰/۶۴۷ در حد مناسب قرار دارد و متغیر ویژگی‌های مدیریتی

مدیران با ضریب بتای ۰/۶۴۶ بیشترین تاثیر را در حکمرانی خوب شهری دارد). تفرق عملکردی زمانی به وقوع می‌پیوندد که در یک شهر یا قلمرو حکومتی خاص (مانند محدوده شهر یا شهرداری)، برنامه‌ریزی و ارائه خدمات شهری در مورد کارکردها و وظایفی که ماهیتی محلی دارند بین چندین نهاد، سازمان و هیات دیگر تقسیم شده است (برک پور و اسدی، ۱۳۹۰: ۱۱۴). در سال‌های اخیر موضوع رشد شهری، گسترش شهری و پراکنده‌روئی شهری و روش‌های مختلف مدیریت و مهار آن‌ها یکی از موضوعات مهم در ارتباط با ارزیابی و سنجش برنامه‌های توسعه شهری در آمده است. به عبارت دیگر رشد شهری و روش‌های کنترل خاص آن‌ها، مکانیزم و شرایطی را در سطح شهر مسبب می‌شوند که بر روی بسیاری از پارامترهای توسعه شهری تأثیر می‌گذارد. مطالعات صورت گرفته در این ارتباط نشان می‌دهد که رابطه مشخصی بین چگونگی سیاست‌های مدیریت رشد و چگونگی رشد شهر وجود دارد (برک پور، ۱۳۹۵).

مدیریت شهری را می‌توان به دو صورت تعریف کرد، یکی محتوایی و دیگری رویه‌ای. از دیدگاه محتوایی، مدیریت شهری به مثابه اجرای سیاست، قلمداد می‌شود؛ یعنی به عنوان اداره امور عمومی و از دیدگاه رویه‌ای، مدیریت شهری را با اجرا و برخی ویژگی‌های خاص دیگر، تعریف می‌کنند که آن را فراتر از مفهوم اداره می‌برد. به علاوه برای بانک جهانی، مدیریت شهری، رویکردی شبه بازرگانی در حکومت و اداره شهر دارد که ممکن است به استفاده مؤثر و کارآمدتر منابع منجر شود. همچنین مدیریت شهری، مجموعه‌ای از فعالیت‌ها می‌باشد که در تعامل با هم، توسعه اقتصادی، کالبدی و اجتماعی نواحی شهری را شکل داده و هدایت می‌کند. بنابراین اصلی‌ترین وظیفه مدیریت شهری، مداخله در این نواحی با هدف ارتقای توسعه اقتصادی و بهروزی مردم و نیز تأمین خدمات می‌باشد. راکودی نیز نظر مشابهی دارد؛ از نظر او هدف مدیریت شهری، مدیریت اجزای سیستم شهری است؛ به نحوی که کارکرد روزانه سیستم را ممکن ساخته و با تشویق همه انواع فعالیت‌های اقتصادی، بستری فراهم آورد تا ساکنان قادر باشند به نیازهای اساسی خود شامل مسکن، کالاهای خدمات عمومی و نیز فرصت‌های درآمدساز، دسترسی داشته باشند. در نهایت، مدیریت شهری، مسئولیتی استراتژیک است که با نتایج و تبعات عملیاتی نیز همراه می‌باشد (علیخانی گرگانی و همکاران، ۱۳۹۳).

قاسمی و همکاران (۱۳۹۹) در تحقیقاتشان دریافتند که سیاست‌گذاری شهری از عوامل مؤثر بر حکمرانی خوب شهر است. عباسی بخشکندی (۱۳۹۴) در تحقیقی دریافته است که برنامه‌ریزی شهری و رهیافت‌های مختلف آن در طی دهه‌های اخیر به طور خلاصه مورد اشاره قرار گرفته و در نهایت به دلیل اینکه مشارکت عمومی در تصمیم‌سازی، پاسخگویی، برابری و کارایی همه‌ی اصول مرکزی حکمرانی خوب شهری ویژگی‌های تعریف‌کننده‌ی برنامه‌ریزی راهبردی نیز هستند، رهیافت راهبردی در برنامه‌ریزی به عنوان ابزاری برای دستیابی به حکمرانی خوب شهری در نظر گرفته شده است. کلیه تحولات اقتصادی اجتماعی و فضایی که در قلمرو یک شهر یا هر پهنه جغرافیایی دیگر روی می‌دهد نتیجه تعامل نیروها، سیاست‌ها و اقدامات افقی و عمودی متعددی است. بخش‌ها و سطوح مختلف سیاست‌گذاری تدوین و به اجرا در می‌آید. به این ترتیب سیستم برنامه‌ریزی موفق سیستمی خواهد بود که بتوانید شناخت صحیحی از این سیاست‌ها در سطوح و بخش‌های مختلف و نیز تأثیر و تأثر آن‌ها در فضای جغرافیایی به دست آورد. در چنین شرایطی دیگر نمی‌توان انواع برنامه‌ریزی کالبدی و جامع‌سنتی را که تمرکز آن‌ها بر ابعاد کالبدی است و از نیروها و سیاست‌های اقتصادی اجتماعی و سیاسی تأثیر گذار بر تحولات فضایی غافل هستند در هدایت توسعه موفق پنداشت (برک پور و اسدی، ۱۳۹۰: ۱۱۵).

الیگوییچ و دی ویلا (۲۰۰۸) در مقاله "نقش شاخص‌های شهری در مدیریت شهر" به شاخص‌های شهری یعنی شاخص‌های زیست‌محیطی، اقتصادی، حکمرانی و مدیریتی می‌پردازند. این شاخص‌ها باید به مثابه ابزاری برای کمک به سیاستگذاران در صورت بندی سیاست‌گذاری شهری باشد که باعث پایداری شهر و کمک به تأمین توسعه و عملکرد شهری می‌کند.

روند سریع گسترش شهرهای ایران بدون پیش‌بینی و استقرار ترتیبات نهادی و قانونی لازم برای کنترل و هدایت توسعه و ارائه خدمات متناسب در کل منطقه موجب بروز مشکلات و چالش‌های محتوایی متعدد، همچون گسترش سکونت‌گاه‌های غیررسمی، تخریب محیط زیست و... شده است. در چنین شرایطی گذار از حکومت شهری به صورت متمرکز و سلسله‌مراتبی، به سوی حکمرانی مطلوب، غیرمتمرکز و مردم‌سالار امری اجتناب‌ناپذیر است. لذا بکارگیری رویکرد حکمرانی خوب و متناسب با بافت فرهنگی، سیاسی و اقتصادی کشور، به عنوان رویکردی که کشور را بیش از پیش در مسیر توسعه پایدار هدایت خواهد کرد، ضرورتی بسیار پیدا کرده است. همچنین، در راستای حکمرانی خوب شهری موانعی وجود داشت که شناسایی آن‌ها از اهمیت و اولویت بسیاری برخوردار است. در این تحقیق به شناسایی موانع برنامه ریزی و مدیریتی پرداخته شده است و با توجه به این موانع و محدودیت‌ها می‌توان در راستای حکمرانی خوب شهری گام برداشت و زمینه توسعه را برای گسترش شهرها با توجه به استانداردهای شهری ایجاد کرد.

۵- محدودیت‌های پژوهش

- ۱- از مهمترین محدودیت‌های تحقیق پیش رو، هماهنگ کردن نظرات خبرگان تحقیق از منظر علمی و کاربردی در مفهوم سازی حکمرانی خوب شهری در قالب مفاهیم مدیریتی بود. با توجه به گستردگی مفهوم از منظر نظری و عملیاتی و با توجه به متفاوت بودن آرا خبرگان، تلفیق و رتبه‌بندی نظرات خبرگان آگاه و متخصص در این زمینه با خبرگانی که تجربه علمی نیز در زمینه حکمرانی خوب شهری داشته باشند، به نحوی که محقق بتواند با نزدیک کردن عقاید متخصصان به یکدیگر از یک توزیع آماری اطراف میانه استفاده نماید، مهمترین محدودیت قلمداد می‌شود. به عبارت دیگر، با توجه به تلاش جهت تبیین یکی از متغیرهای تحقیق، محدودیت در اجماع نظرات برای هم‌نوایی با توجه به گستردگی حیطه مدیریت شهری وجود داشت. در راستای رفع این محدودیت تلاش شد تا حد امکان بر اساس فاکتورهای خاصی خبرگان منتخب شوند.
- ۲- سازگار کردن مفاهیم حکمرانی خوب شهری با توجه به قابلیت‌های مدیریتی در شهرداری اصفهان را در زمره محدودیت‌های تحقیق می‌توان در نظر گرفت. با توجه به اینکه شاخص‌های اصلی سنجش حکمرانی خوب شهری توسط سازمان ملل متحد تدوین گردید است، عموماً این شاخص‌ها برای سنجش، نیازمند بومی‌سازی با توجه به عوامل مدیریتی، قانونی و زیر ساختی هر قلمرو مکانی دارد.
- ۳- بحث تعمیم‌پذیری نتایج این تحقیق نیز دارای محدودیت‌هایی می‌باشد. با توجه به اینکه موانع برنامه ریزی و مدیریتی تحقق حکمرانی خوب و شاخص‌های حکمرانی خوب شهری در هر محدوده شهری تحت تاثیر فاکتورهای فرهنگی، اجتماعی و سابقه مدیریت شهری آن بر می‌گردد، تعمیم نتایج تحقیق نیازمند دقت، هماهنگی و مطالعه همه جانبه شاخص‌های حکمرانی خوب می‌باشد.

تشکر و قدردانی

از خبرگانی که در طراحی و تدوین پرسشنامه‌های پژوهش و سایر مراحل پژوهش ما را یاری کردند و از کارکنان شهرداری شهر اصفهان که در انجام این پژوهش همکاری داشتند کمال تشکر و قدر دانی را داریم.

منابع

- ۱- برک پور، ن.، و اسدی، الف.، (۱۳۹۰). مدیریت و حکمروایی شهری. تهران: انتشارات دانشگاه هنر.
- ۲- برک پور، ن.، و اسدی، الف.، (۱۳۸۸). مدیریت و حکمرانی شهری. تهران: دانشگاه هنر، معاونت پژوهشی.

- ۳- تقوایی، ع. الف. و تاجدار، ر. (۱۳۹۹). درآمدی بر حکمروایی خوب شهری در رویکردی تحلیلی، فصلنامه مدیریت شهری، ص ۴۰-۱۹.
- ۴- حاتمی نژاد، ح.، شریف زاده، الف. و شیخی، ع. (۱۳۹۴). ارزیابی حکمروایی خوب در پایداری محله های شهری پیرانشهر، نشریه شهر پایدار، دوره ۲، شماره ۲، ص ۱۲۶-۱۰۵.
- ۵- حسینی، س. ع.، قلی پور، ی. و باقری ثانی، م. (۱۳۹۴). تحلیل رابطه ی مدیریت شهری و حکمرانی خوب شهری و ارتباط آن با توسعه ی پایدار شهری مورد: شهر رشت. کنفرانس ملی معماری و شهرسازی پایدار با رویکرد انسان و محیط، اردبیل.
- ۶- سلیمانی، ع.، آفتاب، الف. و صدق کار، ش. (۱۳۹۴). تحلیل و ارزیابی میزان تحقق پذیری حکمرانی خوب شهری در ارومیه. مطالعات مدیریت شهری، دوره ۲۱، شماره ۷، ص ۶۵-۸۰.
- ۷- شمعی، ع.، آدینه وند، ع. الف. و حاجی زاده، م. (۱۳۹۱). ارزیابی عملکرد شهرداری ها بر اساس حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر یاسوج). نشریه مطالعات مدیریت شهری، دوره ۱۱، شماره ۴، ص ۲۰-۱.
- ۸- صالحی، الف. و همکاران، (۱۳۹۰). بررسی میزان تاب آوری محیطی با استفاده از مدل شبکه علیت. نشریه محیط شناسی، شماره ۵۹، ص ۱۲۹-۱۱۲.
- ۹- طرح شهر نما، (۱۳۹۹). کمیسیون نظارت، پایش و پیگیری: طرح مصوب شورای اسلامی شهر اصفهان در دوره پنجم.
- ۱۰- علیخان گرگانی، ر. و موسی خانی، م. و معمارزاده، غ. (۱۳۹۳). مطالعه عناصر ساختاری الگوی مدیریت شهری تهران در حوزه های شش گانه شهری. اقتصاد و مدیریت شهری، دوره ۲، شماره ۶، ص ۱۲۷-۱۴۳.
- ۱۱- عباسی بخشکندی، ر. (۱۳۹۴). بررسی روشهای تعیین و تحلیل مشکلات برنامه ریزی شهری. اولین کنفرانس شهرسازی، مدیریت و توسعه شهری، آباده.
- ۱۲- قاسمی، الف.، قزلسغلی، م. ت. و مسلمی مهنی، ی. (۱۳۹۹). حکمرانی خوب شهری به منزله مرجعیت سیاستگذاری شهری؛ تحلیل محتوای برنامه پنجم و ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران، دوره ۲۷، شماره ۱۰۱، ص ۲۲۱-۱۹۵.
- ۱۳- قاسمی، ی. م. (۱۳۹۵). رابطه دولت و جامعه مدنی در ایران از منظر جامعه‌شناسی تاریخی. نشریه علوم اجتماعی، پاییز و زمستان، ص ۱۰۳-۹۷.
- ۱۴- ملک حسینی، ع. (۲۰۱۷). بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری شهر سمنان. فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش های نو در جغرافیای انسانی، دوره ۹، شماره ۳، ص ۲۳-۱.
- ۱۵- موحد، ع. س.، قاسمی کفرودی، م. و کمندرودی، س. (۱۳۹۳). بررسی توسعه محله های شهری با تاکید بر الگوی حکمروایی خوب شهری؛ مورد مطالعه: منطقه ۱۹ شهرداری تهران. نشریه مدرس علوم انسانی، دوره ۱۹، شماره ۱، ص ۱۴۷-۱۸۰.

Investigating the barriers to planning and management of good urban governance in Isfahan in order to design an optimal model

Hossein Ayubi Najaf Abadi 1, Navid Fatehi Rad 2, Sanjar Salajegheh 3, Mohamad Jalal Kamali 4

1 PhD student in public administration, Islamic Azad University, Kerman branch, Kerman

2 Assistant Professor, Department of Management, Islamic Azad University, Kerman Branch, Kerman

3 Associate Professor, Department of Management, Islamic Azad University, Kerman Branch, Kerman

4 Assistant Professor, Department of Management, Islamic Azad University, Kerman Branch, Kerman

Abstract

Urban governance plays an important role in the success of urban development programs and schemes. The purpose of this study is to investigate the barriers to planning and management of good urban governance in order to provide a desirable model. In this study, first the barriers of fog were expressed above through library and exploratory studies and then a survey of knowledgeable experts using the Delphi technique was identified and then these factors in the form of a model designed in the statistical population. Was tested. The statistical population of the study was all employees of Isfahan Municipality, whose number was 1693 people who were selected using Cochran's formula and with the help of stratified random sampling method in proportion to the floor size, 315 people were selected. The present study is a descriptive-correlational research that was conducted by survey method. In terms of purpose, it is development-applied. The data collection method is a combination of library and field studies. The tools of data collection are review of documents, interviews and questionnaires. In this study, two questionnaires were used that confirmed the validity and reliability. Data analysis was performed using SPSS and AMOS software version 23. In this study, the level of significance was considered 0.05. Descriptive and inferential statistics were used to analyze the data. Findings of the research, while confirming the proposed research model, showed that obstacles in the theoretical field of planning and management have a negative and significant effect on good urban governance in Isfahan Municipality.

Keywords: Barriers to planning and management of good urban governance, good urban governance, Isfahan Municipality.